

PM 2008:230 RVI (Dnr 327-1566/2008)

Livskvalitet på äldreboendet - Granskning av stadens vård- och omsorgsboende för äldre

Remiss från Stadsrevisionen, revisorsgrupp 1

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på remissen ”Livskvalitet på äldreboendet - Granskning av stadens vård- och omsorgsboende för äldre” översänds och åberopas denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Ewa Samuelsson anför följande.

Ärendet

Av stadens äldreplan och stadens budget framgår att staden ska fokusera på ökad livskvalitet för äldre, bland annat genom ett större socialt innehåll i verksamheten. Mot denna bakgrund har stadsrevisionen granskat ett antal vård- och omsorgsboenden inom tre stadsdelsnämnder.

Granskningens syfte har varit att bedöma om äldre med behov av social stimulans och stöd i sociala aktiviteter får detta tillgodosett i enlighet med fullmäktiges mål om att öka livskvaliteten för äldre. Viktiga delar i granskningen har också varit styrningen och uppföljningen på olika nivåer av äldreomsorgen. Mot denna bakgrund har stadsrevisionen granskat sex vård- och omsorgsboenden inom stadsdelsnämnderna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör samt Södermalm.

I stadsrevisionens granskning hävdas att bristen på social stimulans och sociala aktiviteter generellt sett är stor inom vård- och omsorgsboenden för äldre. Stadsrevisionen konstaterar också att styrningen, planeringen och uppföljningen av det sociala innehållet behöver utvecklas. Det bedöms behövas tydligare mål och indikatorer på både central och stadsdelsnämnds nivå samt en för staden gemensam värdegrund med etiska riktlinjer som stöd i äldreomsorgen. Det är även angeläget att enheternas åtaganden och garantier blir mer konkreta och uppföljningsbara. På samma sätt måste enheternas planering och uppföljning utvecklas.

Av granskningen framgår att det sällan finns någon individuell planering i syfte att erbjuda varje boende ett socialt innehåll i dagen. Det finns inte heller någon individuell uppföljning av vad den boende får ta del av i form av social samvaro och aktiviteter samt utevistelser. Stadsrevisionen anser att det är en angelägen uppgift för stadsdelsnämnderna att säkerställa de äldres integritet, självbestämmande och delaktighet.

Stadsrevisionens granskning visar att det finns brister i dokumentationen för den enskilde vid flertalet av de granskade enheterna. Dokumentationen innehåller för närvarande inte en tillräcklig, väsentlig och korrekt information, vilket är allvarligt ur både omvårdnadssynpunkt och rättssäkerhetssynpunkt. Som stöd för en systematisk

utförardokumentation har staden nyligen infört ParaSoL-systemet, vilket har inneburit praktiska problem. Inom detta område anser revisorerna att det finns ett behov av fortsatta informations- och utbildningsinsatser.

Stadsrevisionen konstaterar också att den problembild som framkommit i granskningen på intet sätt är ny eller okänd. Stadens äldreomsorgsinspektörer och äldreombudsman samt externa granskare har länge pekat på såväl problem som förbättringsmöjligheter i vård- och omsorgsboenden för äldre. Det saknas inte medvetenhet om bristerna i stadens vård- och omsorgsboenden. Det saknas inte heller kunskap om vad som behövs i form av engagerad ledning, kompetent personal, väl förankrade förhållnings- och arbetssätt m.m. Stadsrevisionen anser dock att det saknas konkreta mål för verksamheten och en systematisk styrning, planering och uppföljning av åtgärder. Det gäller till exempel åtgärder med anledning av påpekanden i äldreomsorgsinspektörernas och äldreombudsmannens rapporter.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret konstaterar att stadsdelsnämnderna är medvetna om de brister som påvisas och att ett aktivt förbättringsarbete pågår. Stadsdelsnämndernas arbete understöds av de nya aktiviteter och indikatorer som finns i stadens budget för 2009 där även vikten av det sociala innehållet i äldreomsorgen betonas. Genom att se till goda exempel kan verksamheten inspireras av enheter som lyckats bra med att erbjuda brukaren sociala aktiviteter och social stimulans. Stadsledningskontoret noterar dock svårigheterna med att genomföra regelbundna och strukturerade sociala aktiviteter för denna grupp som i vissa fall har så omfattande insatsbehov att detta kan omöjliggöras. Sociala aktiviteter sker istället under mer improviserade former som utgår från vad som är möjligt att genomföra vid just den tidpunkten. Stadsledningskontoret saknar ett hänsynstagande till målgruppens omfattande omsorgsbehov i granskningen samt det relativt smala urvalet av boenden som granskats.

Mina synpunkter

Revisionskontorets granskning visar en god fysisk omvårdnad, men en brist på social stimulans och sociala aktiviteter inom vård- och omsorgsboendena för äldre. I revisionsrapporten granskas totalt sex vård- och omsorgsboenden. Det är utifrån ett sådant begränsat underlag svårt att dra några långtgående slutsatser, men granskningen visar ändå på några viktiga och prioriterade utvecklingsområden.

Revisionskontoret konstaterar att det i budget 2008 finns två verksamhetsmål angivna som berör livskvalitet för äldre i vård- och omsorgsboenden. Enligt kontoret ger dessa mål inte tillräcklig vägledning för verksamheten. Jag delar revisionskontorets syn på vikten av ett meningsfullt innehåll i vardagen. För majoriteten är det ett prioriterat mål att äldreomsorgen ska kunna ge äldre bättre förutsättningar för ett så självständigt och innehållsrikt liv som möjligt. Dessa mål behöver konkretiseras på nämndnivå. Denna konkretisering är också nödvändig för att en uppföljning av det sociala innehållet ska vara möjligt. I dagsläget har inte alla stadsdelsnämnder utarbetat nämndmål som tar hänsyn till det sociala innehållet.

I stadens budget för 2009 har både indikatorer och aktiviteter förtydligats beträffande det sociala innehållet. En ny obligatorisk nämndindikator har införts ”Andel

omsorgstagare, inom äldreomsorgen, som har en genomförandeplan där sociala aktiviteter ingår”, samt en ny aktivitet om att samtliga vård- och omsorgsboenden ska ha en plan för sociala aktiviteter. Detta bör kunna tydliggöra stadsdelsnämndernas strävan att öka den sociala stimulansen i stadens äldreboenden.

I budget 2008 fick äldrenämnden i uppdrag att utveckla kulturinsatserna inom äldreomsorgen. Målet är att de äldre ska få glädje och stimulans i sin vardag och att medvetandegöra personalen om kulturens betydelse för välbefinnandet samt att utveckla personalens arbetsmetodik så att kulturen blir ett naturligt inslag i det dagliga arbetet. Under 2009 fortsätter projektet och tillförs ytterligare medel för att även inkludera äldres idrottande och friskvård.

Utöver detta fortsätter satsningen på äldres mat genom att kostprojektet permanentas och att alla stadsdelsnämnder under sommaren ska erbjuda dagsutflykter för äldre.

Av rapporten framgår att de intervjuade äldreomsorgscheferna och flertalet enhetschefer framhåller att en gemensam värdegrund med etiska riktlinjer skulle vara ett stöd i verksamheten. De anser också att en sådan värdegrund med fördel kan vara stadsövergripande. Jag instämmer i det angelägna med att lyfta fram värderings- och bemötandefrågor inom omsorgen. Staden ska därför under 2009 utarbeta en gemensam värdegrund för äldreomsorgen där det sociala innehållet ska vara en prioriterad del. Arbetet kommer att ske parallellt med ett eventuellt beslut om en nationell värdegrund.

Förutom ovanstående finns en rad andra indikatorer och aktiviteter i budgeten som åtminstone indirekt avsevärt kommer att bidra till en värdigare vardag för äldre i vård- och omsorgsboenden. Budget för 2009 visar på en tydlig inriktning mot att det sociala innehållet i verksamheterna ska öka.

Det är med andra ord mycket på gång för att förbättra livskvaliteten för äldre i Stockholms stad. Mycket återstår också att göra. Det är därför viktigt att alla berörda tar till sig kritiken och upprättar en plan med konkreta förslag till åtgärder för att avhjälpa de brister som kommer i dagen.

För att få en bild av vad som, redan idag, görs i stadsdelsnämnderna bifogas stadsledningskontorets granskning ”Aktiviteter och social samvaro i vård- och omsorgsboenden” (*bilaga 1*). Förhoppningsvis kan sammanställningen även fungera som en inspirationskälla till nya idéer.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på remissen ”Livskvalitet på äldreboendet - Granskning av stadens vård- och omsorgsboende för äldre” översänds och åberopas denna promemoria.

Stockholm den 6 november 2008

EWA SAMUELSSON

Bilagor

1. PM ”Aktiviteter och social samvaro i vård- och omsorgsboenden”
2. Livskvalitet på äldreboendet - Granskning av stadens vård- och omsorgsboende för äldre

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Roger Mogert* (s), *Yvonne Ruwaida* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Vi föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att
att som svar på remissen "Livskvalitet på äldreboendet - Granskning av stadens vård- och omsorgsboende för äldre" översänds och åberopas nedanstående.

Vi är tyvärr inte förvånade över iakttagelserna i denna revisionsrapport. Vi undrar hur illa läget ska behöva bli innan äldreborgarrådet och den borgerliga majoriteten reagerar. Gång på gång kommer rapporter om bristerna inom äldreomsorgen och som Revisionskontoret påpekar så finns det "ett gap mellan de politiska ambitionerna och verkligheten för de äldre på stadens vård- och omsorgsboenden".

Även äldreförvaltningen skriver i sitt utlåtande att den liksom revisionskontoret ser att vissa brister inom äldreomsorgen konstateras fortlöpande utan att det sker någon påtaglig förändring. Att förvaltningen sedan skriver att återkommande brister nu ska synliggöras kontinuerligt i nämndens årliga verksamhets- och kvalitetsredovisning och att incitamenten för förbättring därmed förväntas öka anser vi tyder på en alldeles för låg ambitionsnivå.

Både äldreomsorgsinspektörer och äldreombudsmannen har länge pekat på bristen på en meningsfull vardag inom äldreomsorgen, utan att något avgörande har ändrats. Revisorerna pekar därför mycket riktigt på behovet av bättre styrning, planering och uppföljning på alla nivåer i staden. Vi ser det som angeläget att lyfta frågan till högsta politiska nivå i staden så att även kommunfullmäktige kan ta sitt ansvar. Ett steg framåt är att indikatorer och aktiviteter har förtydligats i nästa års budget. Dessutom skulle vi gärna se att kommunfullmäktige får ta del av äldreinspektörernas och äldreombudsmannens rapporter, i likhet med rapporteringen av ej verkställda beslut enligt socialtjänstlagen.

En bättre livskvalitet för de äldre i stadens omsorg kan endast åstadkommas om staden anvisar mer resurser. För utevistelser, trevliga måltider, personliga pratstunder och social samvaro med kultur och underhållning krävs framför allt *mer personal*. Äldreomsorgen måste helt enkelt få en betydligt större del av budgeten.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av *Carin Jämtin*, *Roger Mogert*, *Tomas Rudin* och *Teres Lindberg* (alla s), *Emilia Hagberg* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till reservationen av (s), (mp) och (v) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Av stadens äldreplan och stadens budget framgår att staden ska fokusera på ökade livskvalitet för äldre, bland annat genom ett större socialt innehåll i verksamheten. Mot denna bakgrund har stadsrevisionen granskat ett antal vård- och omsorgsboenden inom tre stadsdelsnämnder.

Granskningens syfte har varit att bedöma om äldre med behov av social stimulans och stöd i sociala aktiviteter får detta tillgodosett i enlighet med fullmäktiges mål om att öka livskvaliteten för äldre. Viktiga delar i granskningen har också varit styrningen och uppföljningen på olika nivåer av äldreomsorgen. Mot denna bakgrund har stadsrevisionen granskat sex vård- och omsorgsboenden inom stadsdelsnämnderna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör samt Södermalm.

BEREDNING

Revisionsrapporten "Livskvalitet på äldreboendet" har för yttrande överlämnats till kommunstyrelsen, äldrenämnden samt de granskade stadsdelsnämnderna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör och Södermalm. Ärendet har beretts av stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 13 oktober 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret konstaterar att det som påpekas av stadsrevisionens granskning även framförts av äldreomsorgsinspektörer och äldreombudsman. I detta sammanhang måste noteras de svårigheterna med att genomföra regelbundna och strukturerade sociala aktiviteter för denna grupp som i vissa fall har så omfattande insatsbehov att detta kan omöjliggöras. Sociala aktiviteter sker istället under mer improviserade former som utgår från vad som är möjligt att genomföra vid just den tidpunkten. Stadsledningskontoret saknar ett hänsynstagande till målgruppens omfattande omsorgsbehov i granskningen samt det relativt smala urvalet av boenden som granskats.

Kommunfullmäktiges verksamhetsmål "Kvaliteten inom stadens omsorgsverksamheter ska öka - Trygghet, värdighet och valfrihet ska prägla hela omsorgen" är det verksamhetsmål som närmast berör livskvaliteten för äldre i vård- och omsorgsboenden. Detta mål behöver konkretiseras på nämndnivå med tanke på att vårdpersonalen i regel inte känner till kommunfullmäktiges mål men däremot den egna nämndens mål. Denna konkretisering är också nödvändig för att en uppföljning av det sociala innehållet ska vara möjligt. I dagsläget har inte alla stadsdelsnämnder utarbetat nämndmål som tar hänsyn till det sociala innehållet. I finansborgarrådets förslag till budget 2009 finns det en ny obligatorisk nämndindikator, "Andel omsorgstagare, inom äldreomsorgen, som har en genomförandeplan där sociala aktiviteter ingår", samt en ny aktivitet om att samtliga vård- och omsorgsboenden ska ha en plan för sociala aktiviteter. Detta bör kunna tydliggöra stadsdelsnämndernas strävan att öka den sociala stimulansen i stadens äldreboenden. I finansborgarrådets förslag till budget 2009 finns även ett tillskott på 1,0 mnkr under äldrenämnden som ska användas för kultur- och idrottsinsatser. För 2008 satsades 2,0 mnkr på kulturinsatser för äldre. Förutom ovanstående, visar även förslaget till budget 2009 på en tydlig inriktning mot att det sociala innehållet i verksamheterna ska öka. Staden ska under 2009 utarbeta en gemensam värdegrund för äldreomsorgen där det sociala innehållet ska vara en prioriterad del, samtliga omsorgstagare ska ha en uppdaterad individuell genomförandeplan där även sociala aktiviteter ingår, samtliga

boende i vård- och omsorgsboende ska ha rätt till utevistelser och stadsdelsnämnderna ska erbjuda möjligheter att komma iväg på dagsutflykter.

För att finna nya vägar i stadsdelsnämndernas arbete med att förbättra det sociala innehållet i verksamheten finns det positiva exempel att låta sig inspireras av. Av de enheter som granskats nämns bland annat Mälarbackens äldreboende i Bromma. Det kan även vara av värde att titta på det pilotprojekt om kulturens integration i verksamheten som 2008 genomfördes inom Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd. För att få en bild av vad som görs i stadsdelsnämnderna idag bifogas stadsledningskontorets granskning om ”Aktiviteter och socialsamarvaro i vård- och omsorgsboenden”. Även detta kan vara en inspirationskälla till nya idéer.

Stadsledningskontoret konstaterar att det redan pågår ett arbete för att komma till rätta med de brister i den sociala dokumentationen som stadsrevisionen pekar på. För rättsäkerheten är detta viktigt och det innebär inte heller några större kostnadskrävande insatser för att komma tillrätta med detta problem. Vid införandet av ”Riktlinjer gällande dokumentationen för utförare av äldreomsorg i Stockholm stad” 2005 utbildade staden chefer, MAS, vårdbiträden, sjuksköterskor och undersköterskor i dokumentation. Utbildningssatsningarna fortsätter på stadsdelsnämnds nivå via bland annat kompetensstegen. Införandet av Parasol har strukturerat och förbättrat den sociala dokumentationen.